

Kie je rokopis Prešernovih „Poezii“?

Aleksandrina Poklukarjeva

Konec vojne je tiskarna nekoliko oživila. Nastale so pa težave z dobavami tiskarskega materiala, predvsem papirja, ki ga je začelo primanjkovati.

Odpovedal je tudi faktor, mož že nad 70 let. Tu je vskočil g. Mihael Rožanec, najstarejši nameščenec, in poskrbel tiskarni papir. Enako je pripomogel g. Zdenko Valasek, da litografija ni običajna brez dela in materiala. Dne 6. januarja 1921 je Anton Poklukar umrl, ko je bila dobra dva meseca prej tiskarna preosnovana iz komanditne v delniško družbo. Poznavajoč njen slabi položaj, so se začeli oglašati interesi za tiskarno. Vdova je bila izmenadena; dasi ni bila nepočena o slabem stanju podjetja, vendar ji ni bil dotlej tega še nihče povedal naglas. Med drugim je se oglašil tudi Anton Kristan, tedaj minister za šume in rude. Razgovorjal se je s samo vdovo. Kakor hči Francka, tudi sin Anton ni imel pri tem besede. Za svetovalca si je izbrala mimo teh in mimo faktorja g. Rožanca. Ta ji je, ne da bi kakor koli vplival na njeno odločitev, opisal položaj podjetja z vso obzirnostjo. Žena je oslrmela; zabolelo jo je, da bi s prehodom tiskarne v druge roke izgubilo ime Blasnikov.

Misel je bila tu in se ni več umaknila. Prihajal so novi ponudniki. Vse je odbila. Misel pa je bila tu in je ostala dalje. Zdelo se je bilo: Blasnikovo ime mora ostati, ne sme izginiti... Torej ni šlo za denar, ampak samo za to, da se ohrani spomin na njen rod. Tiste dni sem jo pogosto videl postajati po hodnikih tiskarne, zamišljena razgledajoč se okoli sebe. Tu in tam se je pozanimala za kako stvar, ogovarjajoč uslužbenca, česar ni bila stori la nikoli prej. Tiščala jo je bolečina, da utegne priti njeno rojstno gnezdo v tuje roke in s tem izginiti spomin na njene prednike. Blasnikovo ime mora ostati, je ponavljala vedno z vso odločnostjo.

Dolgo je oklevala, preden se je sprijaznila z mislijo, da bo tiskarni vendarle treba tujih moči. Lahko bi jo bila podprla z lastnimi sredstvi, s čimer pa bi bilo malo pomagano, ako bi ne bilo sposobnega vodstva. Interes na prospehu mora imeti le soudeleženec. Iskala je torej družabnikov. Spet se je obrnila na g. Rožanca.

Kako so tekli razgovori, ne vem. Na Dobrovo sem prišel prvič, ko so bili skoraj zaključeni. Tedaj sem spoznal vdovo bolj natančno in se seznanil z okoliščinami, ki jih opisujem. Prišel sem na povabilo v družbi več znancev, a ne kot interesent. Bilo je pozimi. Stopivši v veliko sprejemno sobo na desni strani veže, se mi je zazdelo, ko da me je objel mrak iz srede minulega stoletja. Oprava težka, starinska, naslonjači obloženi z debelim usnjem. Gospa visoka in koščena, vsa v črnem. Obraz razoran od neštetihih gub; gosti lasje, nekdanj temni, še skoraj popolnoma sivi. Oči v temnih jamicah predirne ko dva žareča oglja. Tisti hip sem se spomnil go-

tega je pripomnila, da ni več tako lepo kakor nekoč, ker da ga je imela med vojno zakopanega v zemlji, a je bilo preslabo zavarovano.

Pri obiskih je sedela sama za sebe, odmaknjena od družbe. V primeru razdalji od nje hčerka Francka, kadar ni imela opravka v kuhinji ali v hlevu. Ta je narejala vtis prave kmečke dekle. Mati je sedela vzravnanoma, pazno zroč v tistega, ki je govoril. Do hvala je bila skrajno neupijljiva. Kdor bi jo ogovoril z milostivo, bi ga bila kot zavrnila. Sama je govorila malo, preudarno in počasi.

Moža je omenila redko in le mimogrede. Nekeč je rekla, ko smo se vozili skozi Domžale: »Prav nič ne vem, kje sem; moj mož je bil deželni glavar, pa se tako malo spoznam.« Dežal se mi je to zdelo kakor očitak. Podobno se je izrazila še enkrat pozneje, o priliki, ko smo ji na njeno željo pokazali bivšo kranjsko-štajersko mejo. Tem rajši pa je govorila o svojem očetu; o njem je dejala večkrat, in to celo s ponosom, da je prišel v Ljubljano »s culo v roki«. Hčera ni omenila nikdar, sinove redko. S hčerjo Franciško je obhajala, vsaj vprciho nas, bolj kot gospodinja kakor kot mati.

Govorila ni ravno lepe slovenščine. Večkrat se je iznebila kakke robate. Nekeč, ko ji je spet popadla misel, da utegne priti tiskarna v popolnoma tuje roke, je planila: »Če me ujezi, se bom pa omožila, čeprav imam že osemdeset let...« Dejansko ji je bilo tedaj 75 let. Žena je bila kljub visoki starosti telesno in duševno krepka. — Neki vroč poletni dan si je ogledovala ves popoldan falsko elektrarno. Videti je hotela vse do najmanjše podrobnosti. Njena hči in jaz sva bila utrujena, ona niti najmanj. Nasprotno. Ko jo je ob 10. zvečer v restavraciji neko iz družbe opomnil, da

je že pozno, se je začudila: »Kaj, taki ste možki? Če me do devetih ne premaga spanec, lahko prekomam vso noč...«

Naposed je prišlo do ustanovitve delniške družbe. Natančnejši ogled tiskarne se je izvršil nekaj tednov pred smrtjo Antona. Vdova nas je spremljala samo do pisarne, nato pa se vrnila nazaj v sinovo sobo, kjer smo se bili zbrali. Pozneje je padla o pokojniku le redka beseda, toliko, kolikor je morala iz pietete.

Ob nekem ogledu tiskarne smo našli precejšnjo zalogo faksimilov Prešernovih »Poezij«. En izvod sem dobil tudi jaz. Nekaj pozneje se enega. Najdba je dala povod za ugibanje, kje bi mogel biti izvorni rokopis. Vrnivši se v bivšo Antono sobo je gospo neko vprašal zanj. G. Rožanec zanika, da bi bil vprašal on; tudi se več ne spominja tistega razgovora. Bili smo štirje: Rožanec, Prepeluh, Simon Kmetetz in jaz. Kmetetz izključujem; zato je moral biti Prepeluh, ki se je zanimal za rokopi.

Spominjam se do vseh podrobnosti vdivinega odgovora, ne sicer dobesedno, pač pa po vsebini in smislu. Odvnila je, da je imel rokopis sin, da pa ne ve, kje. Izrazila je dvom, da bi bil še popoln, ker da ga je bil menda nekaj že odprl. Svoj čas da je nekaj že manjkalo. Mogoče da je dal pozneje tudi ostalo iz roke. Omenila je nekoga »gospoda iz Celja«, ki da ga je neprestano nadlegoval in prihajal menda tudi v Ljubljano. Sin da je se sicer branil, že zaradi nizke cene, ki jo je ponujal, še bolj pa zaradi ugleda. Saj taka stvar sploh nima cene. »Toda,« je dostavila: »saj veste, kakšen je bil. Lahko da se je dal premočiti...« Ne spominjam se, da bi bila povedala, kdo je tisti »gospod iz Celja«. Obljubila je, da bo pogledala, če bo kaj našla. Katerega sina je pri tem mislila, ne

morem reči. Najbrž Antona. Dne 4. julija je Aleksandrina Poklukar umrla.

G. Mihael Rožanec se, kakor rečeno, tega razgovora ne spominja. Toda to ni važno. Važnejše je, da mu je nekoč Poklukarjeva na Dobrovi pokazala rokopise z besedami: »To je moj največji zaklad...« Tu nastane vprašanje, kdaj je to bilo? Če je rokopis bil konec marca 1923 še v tiskarnem tresorju, na vsak način šele po tem času.

Vsiljuje se tudi vprašanje, ki pa ni bistveno: Ali je Poklukarjeva govorila resnico, trdeč, da ne ve za rokopi? Mogoče je dvoje: da res ni vedela zanj in ga je našla šele pozneje, ali pa ga je tedaj že imela, ne hotec govoriti o njem, imajoč ga za zasebno družinsko last. Da je poznala njegovo veliko vrednost in pomen, o tem ne more biti dvoma.

Tu smo pri nadaljnjem in najvažnejšem vprašanju: Kam je prešel rokopis iz Poklukarjeve roke? Da ta nazadnje ni bil več v tiskarnem tresorju, ampak v njenih rokah, je gotovo. Stara žena je bila dovolj inteligentna, da ga ni zametala med nepomembnimi papirji. Morda ga je komu podarila »med živimi«? Ali komu? Da bi ga bila prodala, je izključeno; saj je bila imovita in ni potrebovala denarja ne za sebe ne za svojo hčerko Francisko. Umrla ni hitre smrti, da je lahko uredila svoje zadeve, kolikor že ni imela urejenih. Prepeluh jo je obiskal že davno pred smrtjo z duhovnikom, ki jo je, kakor je povedala njena hčerka, teden dni pozneje moji ženi tudi izpovedal. Kljub temu je mogoče da je brez izrečnega volila prišel v posest hčere. Ta bi ga bila gotovo našla, če bi bil med papirji. Poznala je njegovo vrednost nič manj ko njena mati. Umrla je 26. aprila 1939.

Kje je torej rokopis? Zakaj ga skriva. Komur je prišel v roke, bodisi z volilom, prodajo ali podaritvijo?

Izreči kako domnevo, bi bilo tvegano. Tu sva menda z E. Justinom ene misli.

Janez Kocmur

Škofja Loka vabi smučarje

Okrog Blegaša in Ratitovca je čudovit svet za ljubitelje bele opojnosti

Z gorenjskim vlakom se popeljemo na izlet na vabljivo gorenjsko stran. Izstopimo na postaji Škofja Loka. Loka ima izredno lepo lego in slikovito okolico, saj pravi pesem:

Gledam, o, gledam pred seboj naše mesto, naš košček sveta, našo krajino zvesto. Nad gradom Kranjcem in še višje Ljubnik, bele hiše pod njim in farne cerkve zvonic, in hribe, ki krog se za roko drže...

in se varno spuščajo v plodno polje, in Soro, ki zvesto naše mesto objemlje — gledam, o, gledam ta lepi kos zemlje in vem: nikdar se ga nagledal ne bom... o, Loka, moj dom, moj dom!

Škofja Loka, znano letovišče v medvođu Poljanščice in Selščice, je naravno izhodišče za množične izlete v škofojloško pogorje in v Polhovgrajsko dolomito, kjer nikoli ne manjka snega. Tudi to zimo ni bilo zadrege, saj je zapadel že 29. novembra. Meteorološke napovedbe pravijo, da leže ti kraji v padavinskem pasu, ki ima letno do 2500 mm padavin. — Znan bi bil vsak natančnejši popis smučišč Poljanščice in Selške doline. Najlepšo sliko smučišč nam nudi pogled z Ljubnika. Na 1027 m visokem vrhu kraljuje lična planinska kočica škofojloške podružnice ŠKD, edina turističska postojanka v škofojloškem pogorju. Vse leto sprejema pod gostoljubno streho ljubitelje prirode ter jim tudi najboljše postrežbo. Tudi za prenočišče je preskrbljeno. Na uporabo sta dve sobi in skupno ležišče za 15 oseb.

Najlepši dostop je iz Loke. Za gradom, po novi cesti čez Breznice do Sušnika in dalje desno skozi gozd na vrh. Težko se ločimo od legega pogleda na Julijske Alpe, Karavanke in Kamniške planine, ki so pač najlepše v večerni in jutrnji zarji. Vračamo se po isti poti do Sušnika. Od tega razpotja držijo trije sestopi: po položni cesti nazaj v Škofjo Loko, čez Sv. Tomaža na Praprotno v Selško dolino ali čez Črni vrh mimo Gabrške gore, čez Zadobje v Gabrki v Poljansko dolino. — Poljanska dolina je mirna, tiha, sončna pokrajina. V tem hribovitem predelu ni vratolomnih tur, to so mirni, sončni sprehodi za smučarje, ki ne iščejo rekordov, ampak imajo čas, da opazujejo valoviti svet od Blegaša, budnega stražarja, do zobate Grmade v Polhovgrajski dolomiti, ki se kot zadnji priostreni izrastek ozira na skalnato gorenjsko stran.

Zelo hvaležen je izlet na Pasjo ravan (1030 m). Tu lahko premostimo daleč na okrog smuških svetov vseh mogočih sprememb. Prednjači seveda goli svet brez dreve, grmovja, kamnov in krašenj. To je voljan svet mehkih, gladkih oblik, odprt, da daje smučarju široko pot za ne-

Planinski dom na Ljubniku

ovirano smuko. Venomer se vrste: ravni, planinski svet, brda, kratkočasni kuciji, senožeti, ledine, lomi, pretirani les in prevaj, tako da so pristopi, prekanje in sestopi v dolino kar najlepši. — Ozreino se proti Ljubljani, od koder bi lahko prišli čez Polhov gradec in Črni vrh. Pogled se ga daleč do Snežnika in Trnovskega gozda in se ustavi ob pogledu na Krn, kjer zahaja sonce za vrhunce Zlatorogovega kraljestva. S Krna se umakne pogled na greben Črne prsti, na samotni Porezen ter poskoči na plešo starega Blegaša in dalje na skalnati, ponosni Ratitovec. Čas poteka, sence se že daljšajo in kmalu bo začaralo večerno nebo nad valovitim hribovjem. Težko se je odtrgati od lepote širnega stvarstva, toda moramo po mičnih pobočjih že v dolino mimo Skobla čez Kovski

Počitniški dom zadruga jugoslovanskih obrtnikov na Govejku nad Sorško dolino

Vera in vraža na poroki Slovencev

Največ porok je še dandanes v zimskem času, zlasti še pred pustom. Kmetu je gošpodinja najbolj potrebna v času, ko se prične poljsko delo, zato se kmet oženi, če ni sile, še pred nastopom pomladi. Fant, ki potrebuje ženo, si je ne more izbrati vselej po srčnem nagnjenju, pri tem denarne potrebe. Z doto mora računati ženin, a tudi nevesta, sicer težko pride do moža. Ljubzen, pravijo, pride sčasoma že sama od sebe. Pomagajo si pa tudi drugače.

Fant, ki želi, da bi ga dekle ljubljilo, kane nekaj svetlo krvi v vino, ki ga da izpit dekletu, da se vanj zaljubi. Ljubezen si pridobi tudi, če ji primeša v jed nekaj svojih las ali če jo poščegeta z »grabljicami« (okostjem) zelene zabičice, ki jo je bil zakopal v mravljišče. Dekle nikoli ne opusti običajev od večjih praznikov, božiču, novem letu, pustu, kresu, »skrivnem Tomažu«, ki ji zagotovo močitev; za močitev skrbe zlasti svinja »prosvinica«, ki jo dekle izprašuje: Hota letos? Hota drugo leto?; voda ob večjih praznikih in še nekatere vrste žita, zlasti pa valjanje v ovsu, češ fanteje bodo tako tekali za dekletom kakor konji za ovsem. Dekleta se pulijo tudi za vdovo. Ko zvoni umrli ženi, gredo na podstrežje v mernik sedet. Če se poruši v hiši skladovnica drv, je to znamenje, da bo v hiši poroka. Dekle, ki prvič spomlad zagleda pastirice ali lastovke v parih se v tistem letu poroči. Bela koruza med ostalim pridelkom prav tako nazna-

nja, da bo še v tistem letu ženitovanje v hiši. Dekle, ki si natakne prva poročni venec na glavo, ki ga je nevesta na poročno noč po polnoči odložila, se bo prvo poročila. Možnost poroke pa se utegne tudi zapraviti; če pometa dekle smeti preko praga, se ne omoži, prav tako se tudi fant, ki je bil »podmeten«, to je, če ga je kdo z metlo opletel po nogah, ne bo oženil. Poročiti se ne more dekle ali fant, če jima kdo stopi na peto. Na poroko pa bo čakal vsakdo delj časa, če je nesel k čevljarju v popravilo in en čevljar namesto para ali pa, če bi hodil na eno nogo bos. Sedem let se ne bo poročil, kdor sedi pri mizi na vogalu; kdor ubije ogledalo, se tudi ne bo poročil toliko časa.

Skoraj povsod je običaj, da si fant poišče nevesto v bližnji okolici. Če ga v vasi ali v občini nobena ne mara, ali če ne najde neveste s primerno doto, si jo gre iskat daleč. Rožanj pravijo: »Čríz huro (goro, hrib) kotriti (botriti) pa pred durmi ženiti, to pa zaradi tega ker se je z oddaljenim botrom težje spreti, nevesto iz domačega kraja pa dobera pozna, vedeti je namreč treba, da se pri poroki roke zvežejo, pa nič več ne odproč. Ženin pa ne sme gledati samo na doto, ampak upoštevati mora tudi nevestino pridnost, saj povsod vedo, da žena podpira tri hišne ogle, v Rožu pa še pravijo: »Ta rjava nevesta je ta prava, ta biva kar rada ne diva, rdeča je lpa, pa za vsa dela slpa«. Pri izbiri neveste odločajo iz teh vidikov

Dramatika

po društvih ZKD

Zimski čas je najbolj primeren za udeležbo v gledaliških odsekih. Kakor kažejo statistični podatki, gredo v klasje najbolj veseli komadi. Po mnogih odrih pa goje tudi težje resne komade. Izbrala sporeda je vsakakor odvisna od dveh činiteljev: od občinstva in od zmoglosti sodelujočih igralcev in igralk.

Pri izbiri gledaliških komadov društva, včlanjena v Zvezi kulturnih društev niso v zadregi, saj dobe besedilo iger na posodo pri svoji centrali. Vsa društva imajo seznam iger. Igre so razdeljene v veseloigre in burke, v komedije, v resne igre in drame, v ljudske igre (domala vse s petjem), v mladinske igre, v legende, v simbolične in idejne igre, v spevoigre in v komične prizore. Vseh del, zabeleženih pod navedenimi poglavji, premore ZKD več sto. Mnoga društva so si prav marljivo izposojala že doslej svoj repertoar pri ZKD.

Pred občim zborom je razposlala ZKD vsem svojim članicam statistične pole in jih je zaprosila za podatke o delovanju društvenih odsekov. Številke, ki jih je prejela ZKD deslet, kažejo dovolj zgovorno, kako je razgibana dramatika po naših društvih. Nekatera, zelo redka društva se deslet se niso javila z odgovori. Statistika preigranih iger bo še dvignila končno število, ko bo prejela ZKD odgovore od vseh svojih edinic. Zato naprošamo zakasnela društva, da prabijo to priliko in vrnejo izpolnjene statistične pole.

ZKD ima nekaj lastne opreme za izvedbo gotovih gledaliških del. Poseduje kostume k igram: Legionarji, Rokovnjači, Metistov izum, Peter Anzelin in druge. Izposojalnica je zelo nizka in je omogočeno tudi sibejšim odron. nabaviti kostume. Pred prevzemom je treba založiti dogovorjeno kavicijo. Kostume se mogoče dvigniti osebno s kovčgom, ter jih je treba vrniti v dogovorjenem času očistene in nepoškodovane.

Dramski odsek pri ZKD se je v poslednjem času preosnoval in izpopolnil. Odsek bo skušal v tekočem letu povečati svoj arhiv z novimi odskimi deli. Stari seznam iger pri ZKD se je v poslednjem času že itak povečal. Po prizadevanju našega odskega odseka bo v kratkem našim društvom omogočena še več izbira dobrih gledaliških del. Dramatski odsek ZKD se obrača na odrske odseke naših društev s prošnjo, naj mu sporoče, kakih del si žele. Tako bo odseku mogoče izpolniti vse utemeljene prošnje.

V marcu bo odsek sklical sestanke vseh voditeljev naših odsekov. Sestanki bo v Ljubljani. Na razgovor pridejo potrebe naših gledaliških odsekov, tako glede programov, opreme odsekov, garderobe in vsega, kar zadeva naše dramske odseke. Na željo naših odsekov in članov dramskih odsekov bi ZKD organizirala poseben dramski tečaj ali pa tečaj za pravilno smukanje. Doslej je ZKD že nekajkrat organizirala podobne tečaje, ki so se končali v zadovoljstvo prirediteljev, kakor tudi udeležencev. Dosedanji dramski tečaj ZKD so bili pomembni tudi iz razloga, ker so pokazali na potrebo in želje naših odsekov. Mnogi naši agilni društveni delavci so se na tečajih spoznali in se porazgovorili tudi o zamenjavi repertoarja ter o zamenjavi gledališke garderobe. Seveda pa so si nabrali udeleženci mnogo praktičnih navodil za svoje kulturno delo na odrih.

Ze za lansko sezono je bil sklican v Ljubljano pdeben tečaj, in je zanj bilo dovoljno število prigašencev. Bil pa je odogoden zaradi napačnega tolmačenja uradne uredbe, s katero so bile onemogočene prireditve in sestanki. Zato smo prepričani, da bo za letošnji tečaj v marcu dovolj prijav. ZKD rada pomaga svojim marljivim odskimi sodelavcem in voditeljem po naših društvih. Ze sedaj naprošamo vse gledališke odseke naših društev, da razmislijo o predlogu glede dramskega tečaja (režiserji in igralci), ter razpravljajo o programu na sejah domačih društev. Sklepe z željami, nasveti in drugim dostavite takoj Zvezi kulturnih društev v Ljubljani, Kazina II. nadstropje.

Kupona za brezplačno „Minuto pomenka“ številka 69

KRŠČEVATI ZNA SAM

Novi župnik pride v mlekarjo in naroči: »Vsak dan mi pošljite dva litra mleka. Toda ne pozabite, da je krščevanje moje delo.«

PRED SODISCÉM

Sodnik: »Ko se je začela rabuka s stoli, zakaj niste posegli vmes?«
Priča: »Ker ni bilo nobenega stola več, gospod sodnik!«

tudi starši, v Beli Krajini pa imajo še zdaj starši odlično besedo pri izbiri. V današnjih dneh najdeta fant in dekle dosti prilik, da se pogovorita o vsem, kar svoj čas ni bilo. Le redkokdaj se je na Gorenjskem pripetilo, da je prišel snubeč vprašat starše, ne da bi se prišel domeniti z dekletom; tako so delali le skopuhli. Drugi fantje pa hodijo dolgo prej k dekletu vasovat, po trikrat na teden. Najbolj

sramežljivi so bili svoj čas fantje v tržaški okolici. Tudi tam so hodili po trikrat na teden vasovat, le da je bilo vasovanje skrajno nedolžno. Fant je stopil v kuhinjo, reko: »Dobro večer! Daste malo ognja?« Ko si je prižgal smotko, je sedel poleg dekleta in se pomenkoval z njim. Če so bili v kuhinji že drugi snubeč ali vasovalec, je takoj odšel, ko so mu postregli z ognjem. Če v kuhinji ni bilo ognja, kar pa

Anton Kristan

spodarice s »Pristavec« Selme Lagerlöff, ki v zadnjem poglavju plahuta po stopnicah s krili ko netopir, na prstih kremelice.

»A, gospod pa še ni bil tukaj,« je dejala, ko sem ji bil predstavljen. Reklmi me prebode z očmi, njen pogled je vrtal in odkrival do zadnjih globin. »Potem se niste videli,« nadaljuje in me povabi v sosednjo sobo. Tu je bilo kaj videti! Kakor da sem se znašel v muzeju ali v prodajalni draguljarja. Sredi sobe in okoli vitrine z najrazličnejšimi predmeti: ovratnicami, zaplestnicami, prstani in drugim ženskimi lepoticjem. Vmes so bile nazimne ure, dragocene vezene, posode iz dragocene kovine in kristalne stekla. Pri vsakem predmetu je povedala, ob kateri priliki je prišel k hiši in od kod izhaja. Ta je bil njen poročni dar, onega ji je poklonil škof Pomenar tega škof Missia poznejši kardinal itd. Imenovala je mnogo o'členkov, domo'čb in tu'ih celo iz najvišjih plemenitajših krovov, ki so bili nekoč njihovi gostje. Pred odhodom sem si moral ogledati še kuhinjo. Po stenah posodje iz medenine in bakra, največ iz kositra. Glede

Srečba v Beli Krajini

Naša kukavica

Naša kukavica je hripava

Ljubljana, januarja.

Napovedovalec našega radia je imel pred kratkim razgovor s cenjenimi poslušalci. Priznati moram, da ni bil nič kaj vzpodbuden. Zastopnik naše kukavice se je pritoževal, da se mu iz vrst naročnikov skoraj nihče ne oglasa — niti s pohvalo, niti s kritiko ali s kakšno željo ali predlogom. To znači, da je vojska slovenskih poslušalcev radia, ki je sicer dokaj velika, nad svojo kukavico zelo desinteresirana!

Stvar je namreč taka:

Vsi radioposlušalci v območju ljubljanske poštne direkcije so sicer naročniki ljubljanske radiopostaje, ker mora po zakonu vsak, kdor ima radio, njej plačevati naročnino, dejansko pa je število njenih zvestih poslušalcev znatno, znatno manjše, saj si je ljubljanska kukavica v zadnjih letih z enostranskim, pomanjkljivim, nezanimivim in le prevečkrat naravnost primitivnim programom temeljito pokvarila svoje odnose z radioposlušalci.

Zanimivo je predvsem, kako malo se naša kukavica potrudila, da bi zadovoljila svoje poslušalce. Objavlja n. pr. poročila Agencije Avale (v nekem jeziku, katerega besede so sicer očito slovenske, toda stavki po večini nerazumljivi). Kadar pa pride dan, ko ljubljanski listi ne izidejo in je človek navezan na vesti iz radia, izjavlja naša kukavica povsem prostodušno: »Od Avale nismo prejeli nobenega poročila«. Ne zdi se ji potrebna skrb, da bi si ob takih dnevih sama preskrbela vesti od Avale iz Beograda, kar ji bi preveč izpraznilo žepa, saj plača le minimalne telefonske pristojbine. Ko v božičnih praznikih dva dni ni bilo slovenskih časopisov, smo spet doživeli, koliko skrbi ima kukavica zaradi nas: dva dni ni vedela nič novega povedati...

Tudi s prenosi si ne prizadeva preveč truda. Vsak večer je n. pr. »nacionalna ura« s prenosi iz Beograda in Zagreba. Naša kukavica nikdar ne pove, kaj bo prenašala in se sploh vede tako, kakor da ji ni nič na tem, ali kdo nacionalno uro poslušala ali ne. In vendar bi zagostoval en sam pogled v beograjski ali zagrebški list, pa bi nam vsaj opoldne lahko povedala, kaj bo zvečer v nacionalni uri. Običajno naša kukavica zamoči tudi to, katero oporo bo prenašala iz našega gledališča. To so tako male »obzirnosti« nasproti poslušalcem, da se naročniki polagoma prenehajo zanimati za domači program.

Reči moram tudi, da se beograjski radio povsem drugače zaveda zlasti svoje nacionalne naloge. Prizori iz vojaškega življenja, slike iz naših nacionalnih bojev, poročila, ki obeležujejo in dvigajo samozavest naroda ter nas vzpodbujajo k odločnosti in močnatosti, so tam na dnevnem redu. Pri naši kukavici pa so angažirani nekega profesorja, ki je oni dan razsajal, da jugoslovanskega naroda ni, da ga on (profesor) še nikdar ni videl ali kaj silil o njem in da o jugoslovanskem narodu govori le taki ljudje, ki so se prej navduševali za »avstrijski narod«. Ne vem, kje je gospod profesor doslej živel. Morda je bil takrat še dojenček, ko se je naš narod boril za osvoboditev in edinstvo in ko je beseda »jugoslovanski narod« podžigala Slovence, Hrvate in Srbe k najzlahtnejšim žrtvam. Če zna gospod profesor citati, naj posleđa v razne proklamacije, zakone, manifeste, ki so jih izdajali najznamenitejši ljudje našega rodu, pa bo videl, česar pravi, da še ni videl.

Tu je sploh treba reči resno besedo. Enkrat na teden pozovejo gospa kukavica naš slovenski ženski v šolsko klop. Na katedri sedi strogi profesor z ogromnim tintnikom, polnim rdečila, ostrim peresom in z dolgo šibo. Gotovo se da marsikaj povedati o naših jezikovnih hibah, a gospodje profesorji se vendarle motijo, če mislijo, da je jezik ubog solarček, ki ga bodo ukrotili z rdečimi črtami, ukori in nezadostnimi reči. Jezik je zelo živa stvar, gospodje, in se dostikrat presneto malo zmeni za vaše korenine in za vaša pravila. Če ne bi bilo tako, bi menda še danes govorili po staroslovensko. Zlasti hudi so tudi naši čistunci te-

daj, kadar se slovenščina skuša bratski približati srbohrvaščini. To ji bolj zamerijo, ko ne vem katero tukaj! — Zdaj pa bomo dobili novo slovenščino — ne vem, ali se bo imenovala »radioslov« ali »kukavščina«. Ljubljanski radio je namreč uvedel nov naglas na mnoge slovenske besede. On pravi »napreduje« in ne napreduje, seveda tudi imenuje, pripoveduje, on »sveruje« itd. Obhajajo me že dvomi, ali sploh še znam svoj materin jezik ali ne. Skoraj si že ne upam več reči, da-li služi naša kukavica, da bo uspešna in ne »spresveta« in bojim se, da bo užaljena, če ji želim procvit nameri »precvita«.

V programu naše radiopostaje je gotovo tudi nekaj dobrih stvari. Njen orkester je znatno napredoval, tako po svoji zvočni, kakor tudi programski kvaliteti. Zato je pa vsa druga muzika včasih pod vsakim povprečkom, da poslušalec kar v ušesih škripa. Kdaj pa kdaj moramo poslušati tudi vokalne koncerte, ki so v domači vasi morda dokaz pridnega in pohvalnega stremjenja, a vsekakor še ne spadajo v svetovni eter! Tistega, ki jih je uvrstil v program radiopostaje, so očito pri tem vodili vsi drugi, samo ne umetniški razlogi. Slovenci imamo mnogo humorja, to je že res. Toda »vesele stvari«, ki jih pogosto čujemo v naših oddajah, so tako brezupno žalostne in suhoparno prisiljene, da se jim pri najboljši volji ne moremo smejati. Prav tako zvočne igre! Sploh pa se naši igralci morajo najprej šele naučiti igrati za radio. Večinoma gre pri njih vse z velikim krikom in vikom, ki dostikrat pokvari tudi dobro igro. Igranje v studiu je posebna umetnost, za katero bi se kukavica že morala pohvaliti... In še nekaj. Živimo v času velikih dohodkov. Vsak dan nam pri- nese nove probleme in nas postavlja pred nove razmere, kraje, ljudi. Občudujem n. pr. švicarski radio, kako zna svojim poslušalcem razlagati stvari, ki so v neposredni zvezi z zgodovinskim razvojem. Narodonima, geografska, vojaška predavanja bi bila prav primerna za ta čas. Pred meseci je bilo v tem pogledu nekaj zaleta. Čuli smo o Suez, in če se ne motim, o Korziki, Libiji, Egiptu, Albaniji, Grški, Sredozemlju itd. — to bi bili danes predmeti predavanj, seveda ne po šolski knjigi, temveč po možnosti kot potopisno črtice ali geografski in zgodovinski feljtoni.

Da, naša kukavica je hripava. Vendar bi si že zdavnaj lahko pomagala — dovolj sredstev ima, da si nabavi zdravič, treba je le dobre volje, pa bodo slovenski radioposlušalci kazali zopet več simpatij za našo radio-ptičko.

(Članek smo prejeli že pred tednom in ga zaradi aktualnosti objavljamo, čeprav je bil problem medtem že nekajkrat obravnavan. — Uredništvo.)

O rabi slovenščine

Ob smrti dr. Milutina Zarnika, magistrata direktorja v p. slovenskega pisatelja in umetnostnega kritika, smo v dneh po božiču brali v naših listih več osmrtnih člankov, v katerih so bile podčrtane vrline tega odličnega pokojnika. Bil je izvrsten upravniki jurist, pri tem pa dober poznavalec levega slovenskega jezika, kateremu je utiral pot tudi v spise na ljubljanskem magistratu. Pa ne z grožnjami

je v teh krajih redkost, mu je dekle, če mu je bil fant všeč, ponudilo vodo. Tako je dala fantu razumeti, da ga ne odklanja. Kadar pa so prišli premladi fantje po ognja in so našli tam na že starejši fante, so jim ti rekli: »Malo ognja, malo vode, dosti česte!« in na pol odrasla mladina je morala vzeti brž pete pod noge. Če dekletovim staršem snubec ni bil po volji, mu tega niso pokazali, sporočili so to le stari ženi, ki je poskrbela, da je prišlo to fantu na uho, in fanta ni bilo več k hiši. V primeru, da si fant ni upal v hišo po ognja, je govoril dekle ob središču takole: »Jaz bi rad govoril nekaj besed s teboj!« Če dekletu fant ni ugajal ali pa, če je že imelo izvoljenca, je dejalo: »Dragi moj, nimam prav nič govoriti s teboj!«

Na Trebji v Poljski dolini si izbere ženin za oglednika navadno katerega izmed svojih starih znancev z namezanim jezikom, ki je dober mešetar. Preden gresta na nevestin dom, pa obvesti stara teta nevesto, kdaj prideta na ogled, da na njenem domu pripravijo primerno gostijo in da pospravijo vse lepo v hiši. Hlevu in na polju. Ko pride fant z oglednikom v nevestino hišo, se začne najprej pogovarjati o poljskih pridelek, o živini, o krilih in težavah kmetijskega stanu, in šele, ko so preresetali vse to, razjasnita oba gosta namen svojega obiska. Če gre barantja za doto gladko od rok, določijo že tudi dan poroke. V Malenskem vrhu gre fant na ogled v spremstvu dveh sosedov. Tudi ti načno najprej pogovor o vremenu, nato o živini ter se na videz pogajajo glede nakupa telice, toda kupci ponujajo tako pretirano smešno nizko ceno kakor lastnik visoko, in ko se ne morejo zediniti povedo šele, po kaj so prišli: fant da potrebuje mlado gospodinjico. Noto se zmenijo za doto, bala in oklice in potem šele pokličejo

in pretinjami, ampak predvsem s svojim dobrim zgledom in z jedko, a dobronamer- no in odkrito ironijo. Bil je tolikšen poš- tniak, da zahrbtnosti in maščevanja sploh poznal ni, saj je znano, da so anonimne ovadbe vedno romale v koš, potem ko jih je pokazal tistim, katerih so se tikale. V dobi, ko je bil on direktor, so bile disciplinske preiskave na magistratu prava red- kost in so se vodile le zaradi res utemel- jenih prekrškov in prestopkov, vendar vselej pravično in nepristransko. Reči se more skratka, da ljubljanski magistrat doslej še ni imel tako vsestransko sposo- bnega, uglednega in spoštovanega direktor- ja, kakor je bil pokojni dr. Zarnik, in služba pod njegovim odličnim vodstvom je bila za uredništvo in delavstvo pravi užitek.

Ko bi stal na čelu vsakega javnega ura- da tudi danes vsaj tak šef, da bi bil vsaj mojster slovenskega jezika, potem bi slo- venski jezik v uradnem poslovanju ne trpel takšnega zapostavljanja in mrcvarje- nja, kakršnega je žal deležen vse bolj in bolj! Sicer se tu in tam še pojavijo od- govorni ljudje, ki hočejo zaježiti to pače- nje materinskega jezika, toda kako naj to store uspešno, če tudi sami niso v sloven- ščini doma, kakor bi morali biti že glede na svoj položaj? Svoj čas je vrhovni šef

nekega uglednega javnega urada v Ljub- ljani izdal tole okrožnico:

»Opazil se, da posamezni oddelki in pod- jetja v svojih uradnih spisih in okrožnicah ne rabijo pravilne slovenščine. V zadnjem času je neko podjetje izdalo okrožnico, ki napravi vtis, kakor bi jo bil sestavil uradnik, ki ni popolnoma vešč slovenskega jezika. Ne zdi se mi potrebno povdariti, da ne zahtevajo že navadni ozir službe pravilno rabo jezika... Zato zahtevam, da se tej okolnosti posveča večja pozor- nost in rabi čist in pravičen jezik.

Oddelki so prešli svojčas slovenski pra- vopis, ki sta ga izdala A. Breznik in Ra- movš. Če kateri oddelkov še nima tega pravopisa, naj si ga preskrbi.

Naročam zato:

1.) da se vse okrožnice, ki so namenjene javnosti, predlagajo v aprobacijo.

2.) vsako nepravilno rabo slovenščine bom zasledoval in klical na odgovor.« (Podčrtal mi.)

Ali je bila nepravilna raba slovenščine ta čas kdaj zasledovana in klicana na od- govor, ne vemo.

Minuta pomenka

Za življenje in za vsak dan

Kakor smo objavili že v prvi letošnji številki, smo »Minuta pomenka« nekoliko reorganizirali. Ker je ostalo od lani spriču velikemu navala dopisov dobrišno število neresenih, se bomo z odgovori na te dopise, obenem pa s sporočami, da bomo na nujna in diskretna vprašanja odgovarjali tudi pisмено direktno na naslov proti povrniti stroškov. Dopise bomo reševali sproti, najkasneje do meseca dni, privatni dopisi pa bodo rešeni in poslani z obratno pošto. Dalje prosi- mo vse dopisovalce, naj nam ne pošiljajo samo rokopisov, ampak naj zmerom navedejo tudi najvažnejše življenjske podatke, obravljajo naj svoje težave, negotovosti, skrbi in probleme, za katere bomo skušali najti čim uspešnejša in najboljša izhoda in nasveta.

Študentka 17

Izprčujete nenavadno zrelost, ki se pa kaže samo v teoretskem gledanju na svet okrog vas. Ne sanjariate preveč in ne morite duha s problemi, ki jih bo tako nujno prinesel čas. Ne bodite nestrni v negoto- vosti, ki se bodo danes ali jutri same po sebi razrešile. Z naravno iskrenostjo iščite vase in v svet poti, ki vam je že tako na- kazana. Vsako razočaranje vas bo oboga- tilo za spoznanje, s katerim si boste po- zneje kovali in si priborili srečo.

Marija — Marjan 1941

Kaj vse za vraga hočete izvedeti. Za- pomnite si, da Minuta pomenka ni ni- kakšno »proročilo«, marveč posvetoval- nica. Ravnajte se po srcu, ki ga boste v vsakem primeru poslušali. Po pisavah so- deč se značaja izpopolnjujete; če pa kdaj koli nerazpoloženi ali trmogavci, ki sta ji oba podvržena, skalj harmonijo — jo bo treba pač z odpustajočo popustljivostjo premostiti in izgledati. V vaših rokah je njegova preteklost. Vi sami morate s svo- jo vdanostjo in ljubezensko vsebino pre- magati ter zabrisati spomin, ki pravite, da vas moti.

Usoda

Pisava razodeva natančnost in dr- žinost, ki je pa vendar tu pa tam malce pre- krije lahkomišelnost, vendar brez zlih po- sledic. V vseh življenjskih vprašanjih za- nestiv človek, v katerega lahko zaupate.

J. Lob — 13

Malce neuravnoteženi ste še, pa se boste z vztrajnostjo in pogumom voljo do uspe- hov v pravi čas našli. Isto velja za vašo prijateljico, ki ji morate nuditi malo roko v oporo. Če bo našla v vas zaupanje, bosta oba harmonirala brez senc in vpra- šajev.

Milada

Premalo podatkov. Samozavestni ste, to- da pazite, da vam ne postane samozavest slabost in ne vrtila.

Nimam več zaupanja

V kaj pa? Iz treh besed vam vendar ne morem in vem česa napisati, ali celo sve- tovat, pišite podrobneje, kako in kaj!

Bim-Bom

Ne bojte se, kajti ničesar takšnega se ne bo zgodilo. Takšen občutek strahu in nedoločene bojazni nosi s seboj vsak, ki si svojih čustev ni do kraja svest, ali pa se čisto preprosto in razumljivo boji, da bi mu karkoli skalilo zadovoljstvo in za- dšenje sreče. Vpravi ta strah vas včasih pahne v melanholijo, ki bo takoj izginila

dobra gospodinja; če bi ga pa pričakovala v sobi, bo v zakonu lena. Na to poziva širok po Sloveniji, in ko pričakujejo snub- ce, so dekleta delavna, da je kaj.

Dekle, ki v Zilji preveč izbira ženine in snubce odbija iz same gizdavosti, nima sreče, po njo pride sam zli duh »Brez'n«. Ta duh je nevaren le doraščajoči mladini. Pripovedka iz »Malega Beljaka«, to je, iz Pazariškega jezera, pripoveduje, kako je zli duh v podobi lepega fanta vzel za ženo gizdavo dekle, ki je odklonilo že nešteto snubcev. Po končani svatbi jo je odpeljal preko Dolške planine in Pudinika v skalov- je Starhanta, kjer se zdaj spije nesreč- nica iz predpasnika zlatorumeno pšenic- ovinjam in kliče: hote, hote! Obledela je, kakor je bila na poroki kot »Slovenca«, to je, v slovensko zljisko narodno nočo. V zvezi s to pripovedko sem zapisal tudi skoraj neporušeno popevko o tem zli duhu.

Brez'n je pršov po Lenk'co

Biva je mvida Lenk'ca, purvarska hči. Ona je imeva dvanejest vergvarjev, pa nobena ni hot'la imet'. Pridi brez'n, pa vzemi Lenk'co! Pršo je brez'n in vzev Lenk'co. Imov je zvatane vase, srebrne zobe, bive rokavičke, štiri črne konjče. Z njim je bvo dvanejest bivih žnirjev spridi dvanejest črnih.

Ana je rekva: Ljubi ženin, pust me v kapel'co, da vd Marije svojo zamem! St'piva je v kapel'co, prišva je biva megvica, pa je pokriva Lenk'co. O, vi, možje, nikar ne zaupajte svojim ženam! Bivi žnirji so ostali pr' Lenk'ci. Črni so šli z njim. V.M.

Fotoamater

V zimskem mrazu kažejo zaklopi z na- mazanimi deli, zlasti Compourji, neprijet- no lastnost, da tečejo počasneje. Posebno sekundni čas se nam lahko spremeni v dve ali še več sekund, in to seveda ni brez pomena, zlasti če smemamo z barvnim fil- mum, ki zahteva točno osvetlitev. Vzrok je v tem, da se mazno olje v mehanizmu v mrazu strdi. Najpreprostejši od pomoč- je je ta, da damo kamero v mrazu pod su- knjo in jo izvečemo samo za tisti čas, ki je potreben za uslovanitev in sprožitev. Če moramo napraviti vrsto posnetkov, je bo- lje, da kamero med poedinimi posnetki vsakokrat spravimo spet k telesu, da se malo ogreje.

Povečevalna stekla na zrcalnih kamerah, ki povečujejo sliko na zrcalni napravi, se dajo izmenjati s posebnimi stekli za tiste, ki ne vidijo normalno. S takšnimi stekli jim je mogoče ustanoviti polno ostrino tu- di brez naočnikov. Pri naročilu teh spe- cialnih povečevalnih stekel je treba na- vesti dioptrijsko število naočnikov. Asti- gmatizem se pri tem seveda ne da upšte- vati. Če naočniki oko normalno korigirajo, tedaj amater lahko ustanovi ostrino s kombinacijo naočnikov in povečevalnega stekla.

Na isto stikalo ne moremo priključiti brez nadaljnega več močnih žarnic. Pred- vsem moramo vedeti, za koliko amperov je stikalo zavarovano in seveda tudi hišna napeljava. Po formuli vati: volte izra-čuna- mo ampere žarnice za 500 vatov po- rabi pri napetosti 220 voltov tedaj 2 in en četrt ampera. Če je stikalo zavarovano za 4 ampere, ne moremo nanj priključiti dveh žarnic po 500 vatov, ker bi varovalka pregorela. Pač pa lahko uporabimo na pri- mer eno žarnico za 500 vatov in eno za 250 vatov.

Z dodatnimi lečami, na naj rabilno za po- daljšanje ali za skrajšanje grističnice, ne do- ržemo n'koli tiste ostrine kakor s kor- rigirano optiko. Vedno ostane neka melen- kost sferičnih ali kromatskih napak, ki se ne dajo odpraviti z z'slonko. Slike z do- stavnimi lečami imajo torej vedno vsaj ne- kdo sled mehkoče, ki je običajno sicer do- brodošla, a če nam gre za res popolno ostrino, jo moremo doseči le s korigira- nimi objektivii.

Fotoklub Ljubljana. V torek slikovna kritika, v četrtek odobrova seja, v petek občinski članski večer.

»Cvetje in obrabi naših goraz, predava- nje našega mojstra fotomaterja Slavka Smoleja, ki je bilo že dvakrat z velikim uspehom na Jesenicah bo v kratkem pod- okrilim Turističnega kluba »Skale« tudi v Ljubljni. Opazujemo že danes na pre- lepi večer, ki se obeta ljubljanskim foto- amaterjem in ljubiteljem naših goraz. O predavanju bomo še spregovorili.

Rože - zdravilo

Košutnik (lat. gentiana lutea) ali rume- ni svišč raste po travnikih in pašnikih. Svišč, Tirolski, Bavarski, v Črnem lesu, pa tudi pri nas. Je to trpežna zunanja rjava, debela in dolga korenina s 60 do 100 cm visokim, okroglim, gladkim stebelm. Listi so nasprotni, jajčasti, petero-lobni, spod- ni pecljati in zelo dolgi, zgornji pa so brez peclja. Košutnik cvete v juliju in av- gustu. Košutnikovo korenino starejših rast- lin nabiramo jeseni ali v začetku pomladi. Sveža korenina diši nekoliko ostro in z pr- no. Posušena je šibkega vonja. Njen okus je v začetku sladkast, potem zelo grenk. Čaj pijemo (5 g na tri čase vode, kar pu- stimo 3 do 4 minute vreti), če nas tišči v želodcu, dalje proti žolčni slabosti, na- pihovanju, bledici, škrofulozni, slabosti, omedlevici, zastajanju v trebušnih organih in proti glitiam. Je prav izborno sredstvo. Zelo lajša tudi kašelj (eno jedilno žličko vsaki dve ure). Noseče ženske naj tega sredstva ne jemljejo.

Štrupena ločica (lat. lactuca virosa) ali jetrni osat raste ob skalnatih bregovih južne Evrope. Je to do 1,70 m visoko steblo, ki ima modrikasto-zeleno, bodljiko- vo, napiljeno listje ter majhno, citronasto- rumeno cvetje. Cvete od julija do avgusta. Rastlinski sok se nabira od maja do sep- tembra. Listi se nabirajo v začetku cve- tenja ter se hitro posuše. Posušeni mleček je neprijetnega vonja, spominja na opij ter je zelo grenkega okusa. Posušeni listi nimajo nikakega vonja ter so ostri. Tink- turo uporabljamo homeopatično proti om- toci, slabemu spanju, nervnim bolečinam v glavi, proti kašlju in pomanjkanju sape.

Pišnice (lat. triticum repens) ali pirika raste povsod po poljih, ob mejah in jarkih. Je to vrsta trav s plazečo se korenico. Bilka je do 60 cm visoka in ima do 10 cm dolg klas. Cvete junija in julija. Nabira se (korenina) spomladi ali jeseni. Notranje se uporablja čaj kot zelo dobro sredstvo proti bolečinam in prsih ter pri zglaznje- nju v trebušnih organih. Je to tudi redno sredstvo in vročinski ugaša želo. Izvleček je dietetično redilno sredstvo za bolne s sladkorno boleznijo.

MISLI

Če se ženska igra z ognjem, si navadno opeče prste moški.

Čim lepša je ženska, tem več napak najdemo na njej grde ženske.

Ženska presoja žensko s pogledi, ne z besedami.

Lažna sreča povzroča pogosto resnično zavist.

Mnogo ljudi je zadovoljnih s smernica- mi, ker nimajo ciljev.

Človek lahko živi za svoje ideale, ne pa od njih.

Če imaš uspehe, te ljudje spoznavajo, če uspehov ni, spoznaš ti ljudi.

Težje je razkrinkati laž oči kakor laž jezika.

Naš dober glas je pogosto odvisen od ljudi, ki ga sami nimajo.